

הדרישה החדשה להטרוגניות בהוראה בחינוך הגבוה¹

George Keller, Baltimore, Maryland

**המאמר ממיין את מוסדות ההשכלה הגבוהה
בארצות הברית לארבעה טיפוסים המיועדים לשרת
את ההטרוגניות הגדולה באוכלוסיית הסטודנטים
של ימינו. טיפוס המוסדות נבדלים במטרותיהם,
במאפייני הסטודנטים, במשימות ובמטרות התפקוד
של אנשי הסגל ובדגש המושם בהוראה לעומת מחקר.**

ב-50 השנים האחרונות חלה עלייה עצומה בהרשמה למוסדות החינוך הגבוה. העלייה המהירה כפתה שינויים עצומים בכל מוסד אקדמי, והיא עיצבה וממשיכה לעצב מחדש את משימת החינוך הגבוה בארצות הברית. כל מוסד אקדמי צריך לשאול את עצמו מה משמעות העלייה המהירה במספר הסטודנטים והמעבר מחינוך גבוה אליטיסטי המיועד לצעירים המבריקים ביותר, בעלי היכולת והאמביציה הגבוהים ביותר, לחינוך המיועד להמוני צעירים ומבוגרים? מהו האפקט של מעבר זה על שכירת אנשי הסגל, על תכניות הלימוד ועל שיטות ההוראה. מאמר זה עוסק בשאלה מהי המשמעות של המחויבות החדשה של האומה האמריקנית לספק חינוך גבוה לכול, ואיך היא משפיעה על המבנה של החינוך הגבוה בארצות הברית?

הממדים של הגידול במספר הלומדים במוסדות החינוך הגבוה

ב-1940 רק ל-25% מאוכלוסיית המבוגרים בארצות הברית הייתה תעודת סיום של תיכון. ב-1960 בוגרי התיכון היוו 41% מהאוכלוסייה, ואילו כיום הם מהווים 80% מהאוכלוסייה. ב-1960 תואר אקדמי היה נחלתם של פחות מ-8% מאוכלוסיית המבוגרים, ואילו כיום למעלה מ-25% מאוכלוסיית המבוגרים בארצות הברית נושאים תואר אקדמי. יש כיום בארצות הברית כמעט 4,000 מכללות ואוניברסיטאות מוכרות (עם אקרדיטציה), ובהן למעלה מ-15 מיליון סטודנטים. חל גם שינוי מהותי בהרכב אוכלוסיית הלומדים. ב-30 השנים האחרונות

1. תרגום מקוצר ומעובד מהמאמר

Keller, G. (2005). The new demand for heterogeneity in college teaching. *To Improve the Academy*, 24, 62-69.

ביטאון האיגוד

POD: Professional and Organizational Development Network in Higher education

הפרסום ברשות המוציא לאור Anker Publishing Company
www.ankerpub.com

הוכפל מספר הסטודנטים המבוגרים (שגילם עולה על 35), עלה מספר הנשים הלומדות וגדל מאוד אחוז הסטודנטים מפלחי האוכלוסייה הנמוכים מבחינה סוציאקונומית: אמריקנים-אפריקנים, אסיאנים ולטינים. קרוב ל-40% מכלל הסטודנטים לומדים כיום לימודים מקצועיים במכללות, והרוב הגדול של הסטודנטים הלומדים באוניברסיטאות, בוחרים ללמוד במסלולים מקצועיים או חצי מקצועיים, כמו ראיית חשבון, הוראה, אחיות, מהנדסי מחשוב וטכנאות. מספר גדול מהם אינם רואים תועלת בלימוד מקצועות חינוכיים כלליים של liberal arts ואינם רוצים לקחת קורסים במקצועות אלה. הם רוצים בעיקר קורסים "רלוונטיים", יישומיים.

השינויים במוסדות החינוך הגבוה

כדי לשרת את תחומי העניין החדשים מוסדות ההשכלה הגבוהה מציעים כיום עשרות רבות של תארים בתחומים חדשים, כמו תקשורת, ריפוי בעיסוק, יחסי ציבור, ריפוי באמצעות אמנות ועוד. התכניות לתואר ראשון צמצמו את העיסוק בנושאים המקדמים ידע מחקרי ונעשו יותר ניסויים/התנסויות, ובחלקם הם כוללים גם התמחויות אצל מעסיקים. אנשי סגל רבים במוסדות ההשכלה הגבוהה רואים כשליחותם העיקרית את קידום השינויים בחברה ואת הכנת הסטודנטים לחיים במקום את קידום הידע.

גם מבנה מעמדם האקדמי של אנשי הסגל השתנה. ב-2001 רק רבע מהמשרות האקדמיות נועדו למשרות עם תקן מלא. מחצית מהמשרות אוישו על-ידי מורים מן החוץ המלמדים במשרות חלקיות. גם חלק ממי שנשכרו למשרה מלאה, היו מיועדים להוראה בלבד, ובעיקר בקורסי מבוא גדולים לתואר ראשון. אחרים נשכרו רק למטרות מחקר או רק לעבודה קלינית.

כדי להתמודד עם התופעה של תלמידים שאינם מוכנים ללמידה בחינוך הגבוה, אוניברסיטאות רבות פתחו תכניות של הכנה ללימודים ושל השלמת חסרים מצד אחד, ומצד אחר פתחו תכניות "כבוד"/"מציאות (honor) עבור התלמידים הטובים יותר, המוכנים יותר והשאפתניים יותר. רוב האוניברסיטאות נטשו קיום של תכנית ליבה, שהייתה מקובלת עד אז בלימודי התואר הראשון, והגדילו את מספר התכניות המקצועיות וחצי מקצועיות לתואר ראשון.

ואולם התוצאה החשובה ביותר של המעבר לחינוך המוני היא ההבדלים הקיימים בין המוסדות האקדמיים. המוסדות האקדמיים מתפלגים כיום לארבעה סוגים בסיסיים הבנויים באופן הייררכי, ולכל אחד מהם יש אפיונים משלו לגבי בחירת הסטודנטים, אנשי הסגל, תכנית הלימודים והשירות לחברה.

סוג א: אוניברסיטאות המחקר כמו קולומביה, סטנפורד, הרוורד וברקלי. אלה הם המוסדות היוקרתיים

ללימודים גבוהים נמוכה מאוד. הן גם מקבלות אחוז גבוה מאוד של לומדים מבוגרים. אנשי הסגל בהן אינם אמורים לעסוק במחקר, והם בעיקר מורים טובים המכוונים ללימודים מעשיים ולהכשרה מקצועית. תכנית הלימודים היא מקצועית במהותה וכוללת גם קורסים של הוראה מתקנת ומשלימה. שיעורים רבים מתקיימים בערבים ובסופי השבוע. בשנים האחרונות קמו גם מכללות פרטיות שהלימודים בהן הם ברובם מקוונים – כדי לשרת מבוגרים העובדים במשרה מלאה, ואף הן מתרכזות באימון למקצוע במקום בחינוך של הלומדים.

לאור הסגמנטציה הרבה בסוגים ובמטרות של המוסדות השונים להשכלה גבוהה, קיימת במוסדות אלה גם סגמנטציה של ההגדרות לגבי מהן הוראה ולמידה יעילות. לכל אחד מארבעת סוגי המוסדות המוזכרים לעיל הגדרה שונה, ושיטות ההוראה שונות בהתאם. כמו כן, כל אחד מהמוסדות מתאים למטרות הלומדים בו את מבחר התארים, את תכניות הלימודים לכל תואר, את מבנה הקורסים וכדומה ●

ביותר, והם מונים רק כמה עשרות. אוניברסיטאות אלו מהוות "בתי חרושת למחקר" והמקור העיקרי של רעיונות חדשים, ממצאים מדעיים ותגליות. ב-1990 עשר אוניברסיטאות מחקר (מליגת הקיסוס – Ivy league – ונוסף על כך סטנפורד וברקלי) קיבלו לשורותיהן כשליש מהסטודנטים המחוננים בארצות הברית – אלה שממוצע הציון שלהם בחלק המילולי של הבחינה הפסיכומטרית היה מעל 700 (כלומר, כשתי סטיות תקן מעל הממוצע הכלל ארצי). כיום, 50 אוניברסיטאות המחקר הטובות ביותר יחד עם כ-10-20 מהמכללות הטובות ביותר של liberal arts מושכות אליהן ומקבלות את הרוב המוחלט כמעט של הצעירים המחוננים, המצטיינים והמוכשרים ביותר ללמידה בארצות הברית. האוניברסיטאות הללו מגייסות גם את מומחי המחקר הטובים ביותר, היצירתיים והמצליחים – וגם היקרים ביותר, והן מצליחות באופן זה לשאוב את חלק הארי מכל מענקי המחקר של קרנות ממשלתיות ופרטיות. כמעט בכל המוסדות הללו אין תכנית ליבה לתואר ראשון, והמוקד בתכניות הלימודים לתואר ראשון הוא התאוריה ושיטות מחקר. התלמידים מקבלים הכנה למשרות של פרופסורה או של קריירה מקצועית מצטיינת אחרת. רק כשליש מההוראה נעשית על-ידי סגל זוטור ומורים מן החוץ, ומרבית ההוראה נעשית על-ידי אנשי הסגל האקדמי הקבוע. יש להם תכניות מצוינות לתארים גבוהים וגם לבתי ספר מקצועיים.

סוג ב: liberal arts colleges שמרביתם מוסדות קטנים ופרטיים. בין הנחשבים לטובים ביותר – אמהרסט, קרלטון, פונומה, סוורסמור וכן וויליאמס. הם מצטיינים בהוראה ומתמקדים גם בפיתוח האופי של התלמידים ובהכנתם לחיים, לאזרחות טובה ולמנהיגות. הכיתות שלהם קטנות, ותכנית הלימודים שלהם מרובת סמינרים. רק לאחדים מהם יש תכניות לתארים גבוהים, אם כי לאחרונה יש בהם עלייה בתכניות לתואר שני ולבתי ספר מקצועיים. התלמידים במכללות הטובות ביותר בקבוצה זו אינם נופלים ברמתם מהתלמידים המגיעים לאוניברסיטאות המחקר, ובמכללות האחרות התלמידים הם טובים ומוכשרים למדי.

סוג ג: אוניברסיטאות ומכללות של המדינה, מוסדות פרטיים אזוריים ומכללות המתמחות בלימודי טכנולוגיה, אמנויות, חינוך ועסקים. מוסדות אלה משרתים את מספר הסטודנטים הגדול ביותר, עם יתרון גדול על כל שאר סוגי המוסדות, והם מכינים את הסטודנטים בעיקר לעולם העבודה. אנשי הסגל האקדמי הם תערובת של חוקרים, מורים טובים ומומחים בשטח כלשהו של מקצועם. אחוז גבוה מאוד מן המורים הם מורים חלקיים, מן החוץ.

סוג ד: 1,800 המכללות הדו-שנתיות/הקהילתיות (Community colleges) של המדינה או פרטיות. הן מקבלות יותר מ-90% מהנרשמים אליהן, כלומר, כמעט ללא מיון של המועמדים, ובכלל זה רבים שמידת הכנתם